

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У статті розглянуто передумови, які актуалізують застосування проектних технологій у формуванні культури екологічної поведінки учнів основної школи.

Ключові слова: культура екологічної поведінки учнів основної школи, глобалізація, інформаційно-комунікативні технології, проектні технології.

“Сучасна наука ... дала людині дуже цінний урок скромності. Вона вчить її вважати себе лише малою частинкою всесвіту” (П. О. Кропоткін. “Етика”, Т.1)

Світ є глобалізованим. Ця аксіома стала однією з визначальних характеристик суспільства ХХІ ст. Але чи до кінця усвідомлені механізми формування “глобальності”, її наслідки та значення змін для сучасної школи? Які педагогічні технології допоможуть дітям перейти у доросле життя, де перманентне навчання стає життєвою необхідністю? Яким чином можна сформувати основи екологічної етики, культуру екологічної поведінки учнів, які занурені у споживацьке середовище? Відповіді на ці питання мають один загальний аспект: сучасні проектні технології можуть стати інструментом для вирішення завдань освіти, виховання, соціалізації та зіграти вирішальну роль у формуванні екологічних цінностей учнів в умовах сучасного швидкозмінного світу. Сутність проектних технологій полягає у стимулюванні інтересу школярів до екологічних проблем та оволодінні предметними знаннями і загальнонавчальними навичками (соціальними, комунікативними, розумовими, дослідницькими), необхідними у практичній екологічній діяльності. Переваги технології в тому, що вона дає змогу застосувати одержані знання у реальних проектах. Проектні технології відомі досить давно, тому увага у статті буде приділена передумовам, що актуалізують їх застосування на тлі розвитку процесів глобалізації, сучасних засобів комунікацій та штучного середовища, завдяки чому докорінно змінюється ефективність таких технологій та вимоги до професійного рівня освітян.

По-перше, це глобалізація. Завдячуючи їй, людство одержало можливість об’єднати свої знання, технологічні можливості, створити передумови явища, визначеного В. І. Вернадським як “ноосфера”. “Ми все більше і яскравіше бачимо в дії геологічні сили, що нас оточують. Це співпало, і навряд чи випадково, з проникненням у наукову свідомість переконання у геологічному значенні Homo sapiens, з виявленням нового стану біосфери – ноосфери – і є однією з форм її вираження” [1].

Існує й негативний бік глобалізації, пов’язаний з надмірною концентрацією влади та ресурсів у руках вузького кола людей, чий переконання та інтереси далеко не завжди збігаються з інтересами суспільства. “Багаті країни створюють свій добробут за рахунок “світового села”, а бідні не мають іншого виходу, крім безоглядного й нераціонального використання власних

природних ресурсів...” [2]. Ступінь суперечностей між цими полюсами продовжує зростати, породжуючи постійні конфлікти. На цьому тлі й розвивається моральна ерозія, наслідком якої стала соціально-еколого-економічна криза.

“Тепер вже не звичайне поле, яким би великим воно не було, а вся Земля потрібна, щоб забезпечувати кожного з нас” [3]. Ця очевидність спонукала світову наукову спільноту до аналізу її причин та пошуку виходу. Першопрохідцями стали представники Римського клубу. Їхні доповіді слугували каталізатором для низки досліджень про перспективи розвитку цивілізації та можливі сценарії майбутнього. А у 1992 р. на конференції ООН з оточуючого середовища та розвитку у Ріо-де-Жанейро було ухвалено стратегію (концепцію) переходу суспільства до збалансованого розвитку. Практично, це означає зміну “змісту різних сфер людської діяльності, способу життя людей”, а також “рух до нового стану суспільства, що якісно відрізняється від попередньої історії можливістю підтримувати розвиток, що наближає суспільство до ... динамічного стійкого стану” [4].

Отже, глобалізоване людство стало “геологічною силою”, яка швидко змінює природне середовище, створюючи паралельно своє, штучне. Дехто з дослідників вважає джерелом кризи саме суперечність між штучним характером середовища, в якому існує суспільство, і природністю ества самої людини. Це другий фактор, що суттєво впливає на соціально-природні відносини. Планетарний характер діяльності людини трансформувалася людське буття, породивши цілий ряд етичних колізій, і тепер ця трансформація потребує відповідної зміни моралі. “Завдяки екологічній етиці у сферу моральних відносин “людина-людина” включається новий ряд відносин “людина-природа”... Мораль має соціоприродну сутність, і тому критерії, що її визначають, не можуть бути тільки природними або тільки соціальними”, констатує А. Н. Павленко, наголошуючи на невідворотності розширення моральних принципів [5]. Поки що “соціальна самоізоляція” від довкілля породжує ослаблення безпосередніх зв'язків особистості зі світом природи. Слова А. Печчеї залишаються актуальними: “Поступово втрачаючи свою природну здатність до пристосування та виживання, вважаючи за благо дедалі більше довіряти свою долю... своїм технічним можливостям, людина, замість того, щоб змінювати себе, розпочала змінювати оточуючий світ” [6].

Важливу роль тут відіграють інформаційно-комунікативні технології, які формують сенси та атмосферу сучасного суспільного буття. На цьому третьому факторі необхідно зупинитися, оскільки він є суттєвим для побудови екологічно орієнтованого середовища, що є ключовою частиною системи формування світогляду як окремої особистості, так і спільноти. Сучасні дослідження відзначають вирішальну роль засобів комунікації у створенні моделей світу. Г. Почепцов стверджує: “Медіа... несуть з собою нові цінності, які впливають і трансформують у відповідь медіа. У відповідності з новими медіа змінюється і саме людство” [7]. Технологічні можливості нових інформаційно-комунікаційних систем дозволяють створювати віртуальні світи. Ймовірно, цей процес творення уявного світу (з усіма притаманними йому недоліками чи перевагами) – лише продовження

того, що відбувалося і раніше, адже фольклор, книжки, радіо, кіно відігравали ту ж роль. Але принципово змінилися масштаб та ступінь впливу комунікативних засобів на свідомість людини. Сучасні діти занурені у глобальні телебачення, Інтернет, соціальні мережі. Мережевий світ створив середовище, вплив якого на це покоління дітей практично не досліджений. Віртуальне життя почало конкурувати з життям реальним, а для багатьох – стає єдиною можливою реальністю.

Протягом всього 20–25 років “мобілки” здійснили революцію у щоденному спілкуванні. Цікавими є результати дослідження Р.Н. Абрамова, в якому аналізується цей надзвичайно динамічний аспект сучасних комунікацій [9]. Адже телефон – необхідний атрибут комунікативної дитячої субкультури та засіб. За умови включення його до інструментальної бази проектної технології він може стати її ефективною складовою при формуванні культури екологічної поведінки учнів.

Але зміни глобального масштабу не завжди поєднуються з відповідними змінами у щоденній педагогічній практиці, готовності вчителів відповідати викликам сьогодення. Від того, наскільки співпадатимуть вчитель та учні у смислах і часі, залежатиме ефективність їхнього спілкування, конкурентоспроможність та впливовість школи у надзвичайно динамічному сучасному світі. Урахування можливостей глобального суспільства, нових комунікативних засобів дає змогу удосконалити, модернізувати та розширити арсенал відомих проектних технологій.

Література

1. В.И. Вернадский. Научная мысль как планетное явление / В. И. Вернадский [Електронний ресурс]. – Режим доступу// <http://vernadsky.lib.ru>.
2. М. М. Кисельов. Екологічні виміри глобалізації. – К. : Парапан, 2006. – С. 5.
3. Тейяр де Шарден П. Феномен человека / П. Тейяр де Шарден. – М. : Наука, 1987. – С. 195.
4. К. Х. Каландаров. Экополитика и коммуникативные процессы / К.Х. Каландаров [Електронний ресурс]. – М. : Гуманитарный центр “Монолит”. 1999. – 64 с.
5. Павленко А. Н. Экологический кризис как псевдопроблема / А. Н. Павленко [Електронний ресурс].
6. Печчеи А. Человеческие качества : пер. с англ. А. Печчеи. – М.: Прогресс, 1985. – 312 с.
7. Почепцов Г. Від facebook’у і гламуру до WikiLeaks: медіакомунікації / Г. Почепцов. – К. : Спадщина, 2012 – 464 с.
8. Абрамов Р. Н. Социокультурные аспекты воздействия мобильной телефонии на повседневность: теоретические перспективы и практические результаты / Р. Н. Абрамов [Електронний ресурс].

Г. П. Тарасюк
м. Київ

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕХНОЛОГІЇ “РІВНИЙ–РІВНОМУ” У ВИХОВАННІ КУЛЬТУРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Анотація. Обґрунтовано ефективність застосування технології “рівний–рівному” у формуванні культури екологічної поведінки учнів основної школи.